



## MOJ PRIJATELJ, BORIVOJE ADAŠEVIĆ<sup>1</sup>

*No, o tome se ne može razumnima govoriti,  
za to je potrebno iskustvo, ali i inteligencija nalik na Singerovu.*

B. A.

Na jučerašnji dan, 22. septembra, pre 45 godina, rodio se Borivoje Adašević.<sup>2</sup> Za tri dana biće godina dana kako je njegova poslednja knjiga, *Iz spiskova prećutanih stvari*,<sup>3</sup> u izdanju Akademске knjige, kročila u svet. U Novom Sadu, gde je u ediciji „Prva knjiga“ Matice srpske objavljen i *Ekvilibrista*, 2000. godine. Zatvoren krug ili *circulus vitiosus*? Na-ježila sam se kada sam, u rukopisu, pročitala „Dosije 64“.<sup>4</sup> Ovom pričom, koja otvara *Spiskove*, pisac se vratio opsesivnoj temi – smrti, očeve smrti, vodeći dijalog s *Ekvilibristom*. Pripovedač o fatalnom ishodu dvostrukog očevog infarkta saznaje u Novom Sadu, na odsluženju vojnog roka, a zatim „derutnim kolosekom, u još derutnijem i posve rasklimatanom vozu, iz Novog Sada, gde služi(š) vojni rok, stiže(š) u Požegu, kući, na sahranu svog oca...“<sup>5</sup> Šta reći... morala sam i sama da iskusim ovaj segment priče, putujući 16. januara ove godine, na istoj relaciji, autobusom, na sahranu njenog autora. Moj prijatelj, koji je nekoliko godina pre nego što smo se sreli i upoznali, napisao priču „Moj prijatelj, Mihael Urban“,<sup>6</sup> dakle, moj prijatelj, Borivoje Adašević, preminuo je sasvim iznenada od srčanog udara, 15. januara 2019, iza šest po podne, poživевši četrdeset i četiri godine, koliko i njegov otac. Njegovom literarnom uzoru i učitelju, piscu kojeg je najviše voleo, „smrt je stigla 15. oktobra 1989. godine, u šest po podne. Imao je pedeset i četiri godine, kao i njegov otac kad su ga odveli u Aušvic.“<sup>7</sup>

„U slučajnosti ne bi trebalo verovati sa strašću“,<sup>8</sup> stoji na samom kraju *Spiskova*, u tekstu poslednjeg pisma, koje je napisao glavni junak priče, imenom Borivoje Adašević, svojoj duhovnoj i dopisnoj prijateljici Hani Moravec, potpisavši se, pritom, kao da potpisuje testa-

<sup>1</sup> Pročitano na *Prosefestu*, u okviru Tribine posvećene Borivoju Adaševiću, u Novom Sadu, 23. septembra 2019.

<sup>2</sup> [https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Borivoje\\_Ada%C5%A1evi%C4%87](https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Borivoje_Ada%C5%A1evi%C4%87)

<sup>3</sup> Borivoje Adašević, *Iz spiskova prećutanih stvari*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2018.

<sup>4</sup> Isto, 7–51.

<sup>5</sup> Isto, 24.

<sup>6</sup> Borivoje Adašević, „Moj prijatelj, Mihael Urban“, *Iz trećeg kraljevstva*, Narodna knjiga, Beograd, 2006, 69–75.

<sup>7</sup> Mark Tompson, *Izvod iz knjige rođenih*, Clio, Beograd, 2014, 530.

<sup>8</sup> B. Adašević, „Izveštaji Hane Moravec“, *Iz spiskova prećutanih stvari*, 187.

ment.<sup>9</sup> Međutim, koincidencijâ je toliko, ne samo u ovoj priči, da cela knjiga diše jednom skrivenom mrežom čudnih veza, „koje ishode tananim značenjima“.<sup>10</sup> „Trebalo bi ga živeti otvorenih očiju“,<sup>11</sup> zaključuje Hana razmišljanje o životu u jednom od svojih pisama dok pokušava da utvrdi tačke preseka maršruta uporednih biografija – svoje i svog adresata. Kao da želi takvim pogledom da prodre iza pojavnog okvira, opterećena „spoznajom paralelnog poretka sveta, u kojem se životi ukrštaju čudesnom prirodom slučaja, iza kog se otkriva smešak svemogućeg boga sklonog kontroli“.<sup>12</sup>

Tačka ukrštanja do tada paralelnih života – Borivoja Adaševića i mog – bila je 28. novembra 2015. godine, u Sremskim Karlovcima, u Gimnaziji, ispred čuvene Spomen-biblioteke, u okviru manifestacije *Kišovidost*, koju sam, zajedno sa učenicima, organizovala povodom osamdeset godina od rođenja Danila Kiša. Naš zajednički prijatelj, književnik Oto Horvat, predložio mi je, dok sam koncipirala program, praveći spisak učesnika, nekoliko meseci ranije: „Zovi Boru Adaševića, on bi se i tukao zbog Kiša!“<sup>13</sup> I učinila sam to, on se s radošću odazvao pozivu, a prvi naš susret bio je, čini mi se iz ove perspektive, na jedan određen način sudbinski. To će poznanstvo preći u istinsko prijateljstvo zahvaljujući književnosti. Pre svega, zahvaljujući sličnom literarnom ukusu, senzibilitetu, životnim stavovima i uverenjima, sklonosti ironiji, ali iznad svega strpljivom i predanom radu, najpre na sređivanju starih, već objavljenih priča u časopisima i u zbirci *Iz trećeg kraljevstva* (2006), a potom i saradnji prilikom stvaranja nove knjige. Bilo je to iskustvo kojim, samo nekom ludom srećom, može bog da vas počasti smeškajući se.

Pre no što smo se upoznali, nisam bila pročitala nijedno Borino delo. Znala sam da je autor romana *Krf*,<sup>14</sup> ali sam knjigu izbegavala, iako bejah tronuta izborom teme, koja se iščitava iz naslova. Ne znam zašto, ali mislila sam da bi bilo dobro popričati sa piscem i baš s njim podeliti utiske. Osećala sam da je neko blizak i drag. A ništa, u stvari, o njemu nisam znala sem činjenice da živi u Požegi. Izgledalo mi je nemoguće da ćemo se ikada sresti. Ipak jesmo, i tom prilikom mi je poklonio *Krf*. Bila je to jedna od neizbrojivih slučajnosti u nastupajućem nizu, kažem slučajnosti, iako u njih kao fenomen ne verujem. Ali, jedno je sigurno, već tada me nije prevario nos kada je bila reč o njegovom odnosu prema gradu u kojem je živeo – bio je to čovek sa sidrom težine nekoliko tona. Tokom dana, vodio je sasvim običan

<sup>9</sup> Junak poslednje priče zove se isto kao i autor, i na kraju priče/knjige potpisuje se imenom i prezime-nom. Svi drugi likovi (ličnosti) dobili su svoje literarne identitete. Duboko verujući u fatalizam književnosti, kao da je tim gestom pisac pokušao da zaštiti sve one čije je sudbine stavio u priče.

<sup>10</sup> Isto, 161.

<sup>11</sup> Isto.

<sup>12</sup> Isto, 158.

<sup>13</sup> Taj dostojanstveni gospodin istančanih manira najpre je u svojim pismima, pažljivo sročeni-m kao da treba da budu deo nekakvog dela epistolarne forme, najavio temu svoga izlaganja: „Danilo Kiš kao preteča“, da bi, zatim, u prostoru među 18.200 knjiga – napisanih na dvadesetak jezika, u atmosferi prve rečenice *Ranij jada* – a nakon predavanja Muharema Bazdulja, i pročitao esej koji je za tu priliku napisao. Bio je to tekst vrhunskog znalca Kišovog dela i života – očekivano, napisan odlično, lucidno. Na publiku je najjači utisak ostavilo Adaševićovo uverenje da je Kiš bio nesuđeni učenik najstarije srpske gimnazije, čiji je život zla igra istorije „odvukla daleko od ovog mesta“. Time je već postao prijatelj.

<sup>14</sup> Borivoje Adašević, *Krf*, Stubovi kulture, Beograd, 2011.

život kancelarijskog službenika. Bio je, kako je voleo da kaže, „dvozanadžija“. Ovaj izraziti melanholik, živeo je povučeno i stvarao u samoći, u životu uzdržan, a u literaturi iskren „i uvek u igri do dna“.<sup>15</sup>

U intervjuu<sup>16</sup> datom Mići Vujičiću, 2013. godine, na pitanje kako izgleda život pisca u provinciji odgovorio je da je „kao neka vrsta izgnanstva, blaga verzija Sibira u kojoj je uvek hladno“.<sup>17</sup> Međutim, upravo je on bio najbolji primer da mesto življenja, zavičaj kojem pripadamo, nisu spoljašnje odrednice, što je još davno utvrdio Crnjanski. „Čovek živi ono što nosi unutar sebe, a spolja stoje kulise tog sveta u kojem živi“, rekao je tom prilikom Adašević. Ipak, fizičko bivstvovanje daleko od „centra svake moći“, od formalnih i neformalnih literarnih klanova, kojih u svakom vremenu ima i koji kroje sliku književnog „sada“ (mada, i da je bio bliže, ne bi im pripadao jer je njegova moralna konstrukcija bila čeličnog kova), dakle, udaljenost od vatre, kao i gospodstvena priroda čoveka dostojanstvenog u svemu, a ponajviše u samoj književnosti, čiji je apsolutni posvećenik bio – njen sluga, podanik i vernik – uticali su na hladnoću koju je u tom smislu osećao, tj. na status koji je imao. Pored nevelikog broja pozitivnih reakcija kritike povodom njegovih knjiga, bilo je i naopakih čitanja, prećutkivanja, etiketiranja, pa čak i uvreda. Adaševićovo delo nije dočitano, teško da ćete pronaći neku od njegovih ranijih knjiga u knjižari, mesto koje im u srpskoj književnosti pripada još uvek nisu dobile. Iako ima i drugačijih mišljenja, Adašević se nijednog trenutka nije bio povukao, nije prestao da piše. Nakon *Krfa*, koji izlazi 2011. godine u Stubovima kulture, napisao je nekoliko priča za književne časopise i antologije, održavajući kontinuitet u stvaralaštvu i nikada, ali nikada ne odustajući od književnosti. Ceni da će tek doći vreme kada će biti pročitane priče iz tog perioda: „Adieu, Belgrade“,<sup>18</sup> „Poslednje putovanje Izadora Pala“,<sup>19</sup> „Porodični kvartet“,<sup>20</sup> „U potrazi za izgubljenim imenom“,<sup>21</sup> „U smrti isti“...<sup>22</sup> Iz tog doba su i „Fragmenti o smrti: Simeon Gras“,<sup>23</sup> koji će, osim što otvaraju 4. broj *Letopisa MS* iz 2014, naći svoje mesto u poslednjoj knjizi, tačnije, staće tematski i stilski uz tri nove priče. Bora je pisao priče koje govore o određenim oblicima bega od mraka ljudskog društva, od zla, o mogućnosti života nakon zastrašujućih zločina, nakon logora... Kad bude završio „Dosije 64“, zapitaće se: „Zašto sam opsesivno vezan za ovu vrlo bolnu temu ljudske civilizacije XX veka?“ Bio je istovremeno preosetljiv na zlo, ali i beskra-

<sup>15</sup> B. Adašević, *Iz spiskova prećutanih stvari*, 48–49.

<sup>16</sup> „Pokušao sam da sklopim krhotine rasprsnutog sveta“, intervju: Borivoje Adašević, pisac; razgovor vodio Mića Vujičić, *Plastelin*, 2013. <https://web.archive.org/web/20181112021759/http://www.plastelin.com/content/view/1010/89>.

<sup>17</sup> Isto.

<sup>18</sup> Borivoje Adašević, „Adieu, Belgrade“, *Povelja*, god. 41, br. 1/2011, Kraljevo, 26–32.

<sup>19</sup> Borivoje Adašević, „Poslednje putovanje Izadora Pala“, *Starost*, Arhipelag, Beograd, 2012, 164–173.

<sup>20</sup> Borivoje Adašević, „Porodični kvartet“, *Bunker*, priče za odbranu i poslednje dane književnosti, Arhipelag, Beograd, 2013, 14–20.

<sup>21</sup> Borivoje Adašević, „U potrazi za izgubljenim imenom“, *Povelja*, god. 45, br. 1/2015, Kraljevo, 31–42.

<sup>22</sup> Borivoje Adašević, „U smrti isti“, *Letopis Matice srpske*, god. 184, knj. 481, sv. 1/2, Novi Sad, 2008, 58–61; *Međaj*, god. 35, br. 93/94/95, mart 2015, Užice, 71–74.

<sup>23</sup> Borivoje Adašević, „Fragmenti o smrti: Simeon Gras“, *Letopis Matice srpske*, knj. 493, sv. 4, Novi Sad, 2014, 389–398.

no hrabar i snažan da se sa najtežom temom suoči, verujući da literaturom čovečanstvo može doći do ozdravljenja.

Kada jednog dana budu objavljena *Sabrana dela* B. Adaševića, sve stare priče zablistaće novim sjajem jer je prvo redigovao njih, a tek se onda upustio u pisanje svog životnog dela, za koje se dugo pripremao.

Nova zbirka koncipirana je nakon napisane prve priče, „Dosije 64“, čije je prve dve varijante, nezadovoljan, cele izbrisao. Tragao je za odgovarajućom formom i pripovednim modelima. Pojedini fragmenti, s početka treće verzije, nastajali su polako i pažljivo mesecima pre no što će glavni deo priče biti napisan u jednom dahu za nekih desetak dana u avgustu 2017. godine. Ipak, knjiga je imala dugu genezu. Sve ono što se godinama taložilo u njemu, kao treset, kako je voleo da kaže, doživelo je stvaralačku erupciju neverovatne snage.

Igrom čudnih i neobjašnjivih okolnosti u jesen 1994. u čitaonici Narodne biblioteke Srbije otkriće u *Politici*, od utorka, 28. maja 1940. novinsku (fikcijsku) priču izvesnog M. Blaževića, pod naslovom „Nešto ipak ima”,<sup>24</sup> o devojčici koja je predvidevši železničku nesreću spasla svog oca i sebe izlaskom iz voza. Sluteći da ima neku neobjašnjivu vezu sa njegovom budućom pričom, nosio ju je dvadeset tri godine prepisanu u đlačku beležnicu, svuda sa sobom, u stvari, nosio ju je u sebi kao opsesiju.<sup>25</sup> Iz te opsesije iznikao je „Dosije 64”.

Sledeći Kišovu poetiku, Adašević je smatrao da pisac ne može pisati što nije, na ovaj ili onaj način, sastavni deo njegovog životnog iskustva. Ali, u Kišovom slučaju pokazalo se, o čemu je pisac i sâm govorio, ne samo „da književnost proizilazi iz života, već i obrnuto, život na neki neobjašnjiv način može biti naslućen u literaturi koju pisac piše, tj. pisac vođen nekom vrstom predosjećanja, opisuje svoj život unaprijed”.<sup>26</sup> Takva vrsta fatalizma<sup>27</sup> zasnovana je na intuiciji, slutnji, ne na teorijskim postavkama i racionalnim spoznajama. (Dok piše „Enciklopediju mrtvih”,<sup>28</sup> u kojoj njegov junak Đ. M. počinje da slika cvetove, mahnito, istovremeno sa efloracijom sarkoma u telu, i u Kišu se razvija rak pluća. To će zaključiti naknadno. „Kao da sam kroz pisanje izbacio zloslutno predosećanje.”<sup>29</sup>) „*Ko predestinira, taj često apstinira od života...*”<sup>30</sup>

<sup>24</sup> M. Blažević, „Nešto ipak ima!”, *Politika*, utorak, 28. maj 1940. Mato Blažević, „Nešto ipak ima”, *Omaja*, Srpska folklorna fantastika, književni list, br. 2, Velika Plana, 2008, 48–49.

<sup>25</sup> „Umeti i biti otac hrabrosti”, Poslednji razgovor s književnikom Borivojem Adaševićem (1974–2019), razgovarao Mića Vujičić, *NIN*, br. 3552, 24. januar 2019, 66–67.

<sup>26</sup> Midhad Kurtović, *Između etike i estetike*, Eksplicitna po-etika Danila Kiša, Buybook, Sarajevo/Zagreb, 2018, 25.

<sup>27</sup> Danilo Kiš: „Oduvek sam bio fatalista. Uostalom, biti fatalista je najnormalnija stvar na svetu. Fatalizam proizilazi iz logike stvari.” (D. Kiš, „Trajno osećanje krivice”, u D. Kiš, *Gorki talog iskustva*, Beograd, 2007, 291)

<sup>28</sup> Danilo Kiš, „Enciklopedija mrtvih”, u D. Kiš, *Enciklopedija mrtvih*, Prosveta, Beograd, 1985, 32–53.

<sup>29</sup> Danilo Kiš, „Trajno osećanje krivice”, u D. Kiš, *Gorki talog iskustva*, Beograd, 2007, 290.

<sup>30</sup> B. Adašević, „Dosije 64”, *op. cit.*, 10.

U „Dosijeu” drugi tok priče – ponovno tematizovanje očeve smrti i detalja sahrane – ukršta se izvanrednom snagom imaginacije sa rekonstrukcijom *Politikine* priče. Pripovedač razloge za ponovno suočavanje s bolnom temom iz mladosti navodi u rečenici: „Slegnuvši ramenima, u jednom naročitom času, moramo otvoriti olupanu zamandaljenu kasu svojih progutanih uspomena, oslobodivši se tereta koji dugo i sa zebnjom teglimo kroz život.”<sup>31</sup> Ako u ovome prepoznamo biografske datosti samog pisca, koje kao referenca stoje umetničkoj fikciji, onda možemo reći da je ovaj, drugi, a u prvoj knjizi prećutani teret nosio pune dvadeset četiri godine. Reč je o događaju sa očeve sahrane, o doživljaju što nadilazi čula. Ali taj događaj, sagledan iz današnje perspektive, prelivši se iz života u literaturu, kao da je naslutio sudbinu svoga pisca, koji je verovao da će mu oslobođenje od tereta „na leđima [...] dati i mogućnost da se ponovo rodi(š). U sebi, u svetu koji može(š) videti, dodirnuti, oslušnuti i omirisati”.<sup>32</sup> Kao da je kroz pisanje izbacio zloslutno predosećanje. U njemu je postojao izvestan strah od završetka pisanja, od bolovanja nakon stvaranja novog sveta, od nestanka nakon nastanka knjige. Samo deo traume dobio je milost uobličjenja, međutim, suština tog iskustva ostala je zakopana u piscu i otišla s njim u nebo.

Bora Adašević pisao je *Iz spiskova prećutanih stvari* u kontinuitetu od sredine avgusta 2017. do početka jula 2018. Pisao je brzo, kao da se trkao sa životom, u žaru, bez mnogo ispravki, potpuno ostrašćen, obuzet demonom stvaralaštva. Danonoćno. Celog je sebe ostavio u toj knjizi. „Ja nemam vremena za bacanje!”, bio je uvek njegov komentar na česte primedbe da treba da uspori i čuva zdravlje. A bilo je životno iskustvo prvog reda iz najveće blizine gledati čudo stvaralačkog procesa i delimično učestvovati u njemu – mnogo vremena provodio je na prikupljanju građe, u potrazi za dokumentima, opsesivno je proveravao podatke, izvore, bio obuzet jezikom, stilom, muzikalnošću rečenice („Mora ostati usvirano, pazi šta radiš kad lektorišeš!”), a naročito formom i kompozicijom; sate i dane provodili smo u razgovorima o svemu („znao je sve i razumeo sve”), u analizama, komparacijama, tumačenjima, i čudili se iznova svaki put kad bismo otkrili koincidencije. „Neke se stvari nameštaju same”, govorio bi takvim povodom. I zaista je neobjašnjivo to kako su sve crkve u pričama posvećene istom svecu – Svetom Đorđu/Georgiju/Jurju u mestima Taraš / Novi Sad / Islam Grčki / Petrovaradin... *La part de Dieu...* Dobar primer svakako je i Borino nezadovoljstvo imenom koje je dao kafani u tzv. prvoj ruci „Dosijea 64”, zato što je bilo izmišljeno. Kada premoren i od pisanja i od čitanja rukopisa prokomentariše da mu treba drugo ime, ime stvarne kafane, podsetiću ga na spisak naziva beogradskih kafana, ispisanih geometrovom rukom po akvamarinplavom sifonu. Izbor pada na *Poslednju šansu*, između ostalog i zato što glavni junak koji se u njoj to veče opija ima možda poslednju priliku da se ispovedi prijatelju – kakva ga to mora pritiska godinama. Međutim, Bora je uvek tražio dublja značenja, a naročito mu je bila važna ta noćna scena puna jeze, kada će onaj koji se konačno ispoveda i koji jednom nogom gazi onim svetom, reći šta vidi – šta je „ono što se iza onog zida valja”. Priznaće da vidi mrtve. Istražujući o tom mestu, doći ću do podatka da je kafana *Poslednja šansa* izgrađena na prostoru Starog groblja na Tašmajdanu. Imao je

<sup>31</sup> Isto, 15.

<sup>32</sup> Isto, 42.

nepogrešiv osećaj za izbor detalja. Ne mogu se izbrojati sati i noći provedeni u potrazi za imenom parobroda koji je u martu 1938. godine vozio od Rijeke do Herceg Novog; u ukla-panju reda vožnje vozova, brodova i autobusa; u proveravanju istorijskih podataka – o promenama naziva banovina, ulica, bulevara i mostova, npr.; u utvrđivanju datuma; u tra-ganju za imenima arhitekata, građevina, fabrika, ministarstava, cigareta, kompanija... Kad je hteo svoju Hanu Moravec da smesti u Mažuranićevu ulicu u Sremskim Karlovcima, mo-rala sam da fotografišem deo ulice odakle se vide tornjevi obe crkve u centru – pravoslav- ne i katoličke, da bi Hanina kuća dobila adekvatan broj. Međutim, kako u postojećim kuća- ma žive ljudi, pisac „zida“ kuću između brojeva 5 i 7, smeštajući Hanu u 5a. (Moram da na- pomenem da su sve ovo bile naknadne intervencije – takve detalje unosio je ili menjao kad bi ispričao priču. Ja nikada nisam imala uvid u tekst pre no što bi bio završen.)

Nakon sugestije da treba da popravi neke delove „Poslednjeg putovanja Izadora Pala“, presekao je: „Napisaću novu priču!“ Tako je nastao „Odisej u kanikuli“,<sup>33</sup> ta čudesna priča o mehanizmima nasilja društva nad pojedincem, koja „dospeva u svoje jato“, a u kojoj je i impresivni monolog-esej o ustaštvu kao najmonstruoznijem zlu na svetu, s jedne strane, a panegirik maternjem jeziku, s druge strane. Izgovara ga mudri, čovekoljubivi Aleksandar Polak, bivši logoraš, golotočanin, lik građen prema liku Alfreda Pala, čuvenog grafičkog dizajnera.

Naglašena duhovitost i fenomenalni lirski intonirani fragmenti otkrivaju nove dimen- zije Adaševićeve proze, ne samo u ovoj priči, nego u celoj knjizi.

\* \* \*

Pred kraj, treba još nešto reći – Borivoje Adašević napisao je knjigu u kojoj su sve četiri priče skoro ujednačenog kvaliteta, ali se pokazao i kao majstor pisanja priče u priči: MCL, književno veče Škvoreckog u Pragu, *Mlin tema, Kratkotrajna robija*, ekfrazna *Skidanje s krsta* prema Rembrantu i maestralna, lucidna, savršena – *Kafka je voleo Milenu*.

Višeslojnost Adaševićevog teksta traži apsolutnu pažnju čitaoca, koji će vrtoglavom snagom naracije biti uvučen u priču i teško će se povratiti u stvarnost.

Takav utisak na čitaoca ne ostavlja ni *Čovek iz kuće na bregu*,<sup>34</sup> introspektivna lirska pro- za, koja se čita polako, ni *Krf*, sav u fragmentima, krhotinama rasprsnutog sveta. Ako je *Krf* onomatopeja lomljenja naših vrednosti, gde pisac imaginacijom boga pokušava da tom svetu „nanovo sklopi oslonac“,<sup>35</sup> *Spiskovi* su eho vrtložnog krika raspadanja svega što je ostalo od njega, a pisac samo svedok koji vidi da se tom svetu više ne može pomoći, i po- red humora kojem su sklони njegovi humani junaci a kojim pokušavaju da neutrališu užase ljudskog iskustva. I to se, definitivno, ne može prećutati.

Adašević je saznao svoju peščanu knjigu, svoj hipertekst, ostvarivši originalni literarni izraz i, svakako, formu za kojom je poslednjih godina tragao. Napisao je delo kojem će, kao

<sup>33</sup> B. Adašević, *Iz spiskova prećutanih stvari*, 53–91.

<sup>34</sup> Borivoje Adašević, *Čovek iz kuće na bregu*, Stubovi kulture, Beograd, 2009.

<sup>35</sup> „Pokušao sam da sklopim krhotine rasprsnutog sveta.“

i svemu, vreme biti merodavni sudija, a ono je nezainteresovano za ljudske sujete, samo-promocije, burazerske nagrade i književnu estradu. Trud nije bio uzaludan, ali je cena bila previsoka.

\* \* \*

Nažalost, pisac je otišao. On sad tamo gore, s Kišom, u oblaku dima od cigareta, ispija šoljice espresa. Pričaju, pre svega, o ženama, dugo, a onda o literaturi, strasno – galame, smeju se, više ih niko i ništa ne boli. Zavidim Kišu kakvog sagovornika ima. Praznina koja je nastala kada je otišao počinje da se ispunjava onim što nas je povezivalo i onim što je on bio. Knjiga koju je Borivoje Adašević napisao stoji pred vama i vi ćete ga, možda, tek sada upoznati. Međutim, postoji knjiga koja stoji ispod ove, kao njen čelični nosač – ona je nevidljiva za čitaoce. Na njenim se stranicama Tvorac igra sudbinama.